

Lärarhandledning till *Demokratin står aldrig stilla*

Innehåll

Introduktion.....	3
Syfte och mål.....	3
Koppling till styrdokument.....	4
Pedagogiskt material kapitel för kapitel	
Demokratis rötter	5
Sverige omvandlas.....	7
Rösträttskampen	9
Demokratis genombrott.....	10
Första demokratiska valet	11
Historia utan slut – tidslinjen	12
De folkvalda.....	13
Grupper utan rösträtt	15
Globala röster	16
Världens demokrati	17
Demokrati på väg	18
Framtidens folkstyre	20
Ordlista.....	22

Introduktion

Demokratin står aldrig stilla är ett studiematerial i magasinformat om demokratins genombrott, utveckling och framtid. Målgruppen är främst gymnasieelever och vuxenstuderande, men delar av magasinet kan även fungera som fördjupningsmaterial för senare årskurser på högstadiet. Magasinet producerades i samband med att riksdagen firade den allmänna och lika rösträttens hundraårsjubileum 2018–2022.

Studiematerialet består av tolv kapitel. De första kapitlen berättar om demokratins framväxt, kampen för rösträtten, demokratins genombrott fram till att de första kvinnorna valdes in i riksdagen. De senare kapitlen tar upp demokratin i världen, hur demokratin och styrelseskicket ser ut i Sverige i dag och några av demokratins viktiga framtidsfrågor. Tanken är att eleverna inte behöver läsa magasinet från pärm till pärm, utan att de kan arbeta med ett eller några kapitel separat beroende på hur det passar undervisningen. Varje kapitel har en ruta med diskussionsfrågor och förslag på hur eleverna kan fördjupa sig och forska vidare. I den här lärarhandledningen hittar du fler tips på frågor, övningar, aktiviteter och fördjupningsmaterial. De pedagogiska tipsen presenteras kapitelvis. En ordlista med de kursiverade orden i magasinet finns sist i handledningen.

Syfte och mål

Syfte

Syftet med studiematerialet är att sprida kunskaper om demokratins genombrott, utveckling och framtid. Kunskaperna ska leda till insikter och förståelse för att demokrati är nödvändigt för en positiv samhällsutveckling där människors lika värde och rättigheter ses som självklara.

Mål

- Eleverna ska få ökade kunskaper om demokratins genombrott i Sverige, den allmänna rösträttens införande, demokratiseringsprocessen som ledde fram till genombrottet och riksdagens roll i den. Studiematerialet ska också leda till att eleverna får ökade kunskaper om andra viktiga demokratiska reformer och deras betydelse för samhällsutvecklingen fram till i dag.
- Eleverna ska få ökade kunskaper om demokratins tillstånd i Sverige och i världen i dag.
- Eleverna ska få ökade kunskaper om hur politik formar samhället.
- Eleverna ska nå insikt att demokratin inte är given och att vi alla har ett ansvar att värna den.

Koppling till styrdokument

Samhällskunskap 1a1 och 1b1

Materialet har följande kopplingar till **ämnets syfte**:

Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska syfta till att eleverna breddar, fördjupar och utvecklar kunskaper om människors livsvillkor med utgångspunkt i olika samhällsfrågor. Politiska, sociala och ekonomiska band sammanlänkar i dag människor i olika samhällen över hela världen. I undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om frågor som berör makt, demokrati, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna inklusive barns och ungdomars rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter.

Materialet kan bidra till att ge eleverna **förutsättningar att utveckla**:

- Kunskaper om demokrati och de mänskliga rättigheterna såväl de individuella som de kollektiva rättigheterna, samhällsfrågor, samhällsförhållanden
- Kunskaper om historiska förutsättnings betydelse samt om hur olika ideologiska, politiska, ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden påverkar och påverkas av individer, grupper och samhällsstrukturer.
- Tolkning och användning av olika slags källmaterial.

Materialet berör följande delar av ämnets **centrala innehåll**:

- Demokrati och politiska system på lokal och nationell nivå samt inom EU. Internationella och nordiska samarbeten. Medborgarnas möjligheter att påverka politiska beslut på de olika nivåerna. Maktfördelning och påverkansmöjligheter i olika system och på olika nivåer utifrån olika demokratimodeller och den digitala teknikens möjligheter. Mediers innehåll och nyhetsvärdering i samband med frågor om demokrati och politik.

Historia 1a1 och 1b1

Materialet har följande kopplingar till **ämnets syfte**:

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin historiska bildning och förmåga att använda historia som en referensram för att förstå frågor som har betydelse för nuet och framtiden, samt för att analysera historiska förändringsprocesser ur olika perspektiv. Eleverna ska också ges möjlighet att utveckla förståelse av olika tiders levnadsvillkor och förklara människors roller i samhällsförändringar. Undervisningen ska bidra till insikt i att varje tids människor ska förstås utifrån sin tids villkor och värderingar. Eleverna ska också få utveckla förståelse av nutiden samt förmåga att orientera sig inför framtiden.

Materialet kan bidra till att ge eleverna **förutsättningar att utveckla**:

- Kunskaper om tidsperioder, förändringsprocesser, händelser och personer utifrån olika tolkningar och perspektiv.
- Förmåga att använda en historisk referensram för att förstå nutiden och för att ge perspektiv på framtiden.
- Förmåga att söka, kritiskt granska och tolka information från olika källor samt värdera källornas relevans och trovärdighet.

Materialet behandlar följande delar av **ämnets centrala innehåll**:

- Industrialisering och demokratisering under 1800- och 1900-talen samt viktiga globala förändringsprocesser och händelser, till exempel migration, fredssträvanden, resursfördelning och ökat välbefinnande, internationellt samarbete, mänskliga rättigheter, jämställdhet, kolonialism, diktaturer, folkmord och konflikter.
- Historiskt källmaterial som speglar människors roll i politiska konflikter, kulturella förändringar eller kvinnors och mäns försök att förändra sin egen eller andras situation.

Demokratis rötter

Sidorna 4–5. Kapitlet beskriver den svenska demokratis rötter där en stor del av befolkningen saknade rösträtt och medborgerliga rättigheter.

Övningar i magasinet

DISKUTERA Varför delades folket in i olika stånd? Vilken funktion hade stånden? Finns det någon liknande indelning i dagens samhälle?	FORSKA Ta reda på mer om tingsplatser, sockenstämmor och rådstugor där du bor. Var låg de? Vilka beslut fattades där? Vilka var med och bestämde? Kontakta gärna kommunarkivet eller hembygdsföreningen för att hitta fakta.
LÄS MER Läs mer om tidiga tecken på demokrati, www.riksdagen.se.	TÄNK EFTER En knapp procent av männen hade den politiska makten i Sverige under flera hundra år. Hur stor andel av folket har politisk makt i dag? På vilket sätt kan de påverka? Kan alla påverka lika mycket? Ge exempel!

Fler förslag på övningar

Forska

Ta reda på mer om landskapslagarna, Magnus Erikssons landslag, konungabalken och edsöreslagstiftningen. Dessa äldre lagar kan se som en början till en rikslagstiftning och en tidig rättighetslagstiftning. Ta reda på mer genom att söka information exempelvis på Wikisource.

- Vilka lagar och bestämmelser innehöll konungabalkarna i landskapslagarna?
- Vilken form av brott skulle edsöreslagstiftningen skydda människorna emot? Vilka i samhället stiftade edsöreslagarna?

- ”Land skall med lag byggas”, stod det i den rikstäckande landslagen. Vad betyder det? Vilken betydelse hade landslagen för kungens makt och hans sätt att styra riket?

Ta reda på mer om kvinnans ställning och rättigheter under 1700- och 1800-talet. Sök fakta och information exempelvis på *Stockholmskällan* och *Kvinnohistoriska portaler* på Göteborgs universitets webbplats. Se även programmet *Kvinnans århundrade* i serien Max 1800-tal på UR Skola.

- Hur såg det ut för kvinnorna i arbetslivet? Kunde kvinnor ha egen privatekonomi? Kunde en kvinna äga mark och egendom? Fanns det kvinnor som drev företag? Vilken status och roll hade en flicka bland sina bröder i en familj? Sök även reda på andra intressanta fakta om kvinnans ställning och rättigheter.
- Jämför kvinnans roll i familjen inom arbetarklassen, borgerskapet och bland bönder. Vilka var skillnaderna respektive likheterna?

Tänk efter

För att besvara frågorna nedan läs gärna artikeln *Frihetstiden: När kungen stod bredvid* av Gunnar Wetterberg som finns på Populär historias webbplats. Se även föreläsningen Riksdagens historia i Sverige som finns på Youtube. Johan Nordin från Kungliga biblioteket föreläser.

- Vilka demokratiska inslag fanns i det fördemokratiska samhällsskicket?
- Vad bestämde riksdagen om?
- Vem styrde Sverige när riksdagen inte hade stort inflytande?
- Vilka frågor hanterades lokalt i äldre tider?

Läs paragraf 13 hämtad ur riksdagsordningen från 1723. Besvara sedan frågorna.

"Uppå riksdagen företager och avhandlar ständerna [de fyra stånden] icke allenast det, som kungen genom propositionerna eller eljest skriftligen föreställer [presenterar], såframt [på villkor att] desamma är med riksens råds råd utfärdade och behörigen kontrasignerade [korrekt undertecknade], utan ock [också] allt det som ständerna av sig själva finna till rikets allmänna tillstånd och välfärd angå."

- Vem har rätt att föreslå vad som ska beslutas på riksdagen?
- På vilket sätt begränsades kungens makt enligt denna paragraf?

Diskutera

Studera grafiken på sidan 5.

- Hur visar porträtten av de olika ståndens talmän hur man uppfattade respektive stånd och dess uppgifter i samhället?

Läs mer

Läs mer om framstegen för kvinnor under 1800-talet på sidan 24.

Sverige omvandlas

Sidorna 6–9. Kapitlet beskriver Sveriges omvandling under 1800-talet då folket krävde större frihet och ökat inflytande.

Övningar i magasinet

DISKUTERA I aktiebolag är rösträtten ekonomiskt graderad: många aktier ger ägaren fler röster. Är det ett orättvist system? Skulle graderad rösträtt kunna användas även i politiska val?	FORSKA Ta reda på mer om en av nedanstående personer. Beskriv på vilket sätt de påverkade demokratins utveckling. 1) Lars Johan Hierta 2) Fredrika Bremer 3) Louis de Geer 4) Selma Lagerlöf
TÄNK EFTER Hur påverkade folkskolan möjligheterna att införa demokrati i Sverige? Vilka samband tror du att det finns mellan utbildning och demokrati?	LÄS MER Läs mer om demokratins utveckling under avdelningen. Så fungerar riksdagen, www.riksdagen.se

Fler förslag på övningar

Forska

Ta reda på mer om regeringsformen från 1809.

- Vilken betydelse hade den nya regeringsformen för demokratins framväxt under 1800-talet?
- Vad i regeringsformen bygger på idéer från upplysningen och maktfördelningsläran av Charles-Louis de Secondat Montesquieu?

Under 1800-talet kom många att uppfatta ståndsriksdagen som omodern. Ta reda på mer om ståndsriksdagen genom läsa följande **Riksdagens historia**. Svara sedan på frågorna:

- Vilken kritik fördes fram mot ståndsriksdagen?
- Vad var det i samhällsutvecklingen som gjorde att många krävde en reformering av riksdagen?

Studera bilden på sidan 6–7 i magasinet och gör en bildanalys. Utgå från instruktionsfilmen *Att göra en bildanalys* som du finner på webbplatsen *UR Skola*. Sök på ”orka plugga bildanalys”. Svara på de tre frågorna som filmen tar upp: Vad ser du på bilden? Hur tolkar du bilden? Vad har bilden för syfte?

Flera av arbetarna på bilden är barn. Lyssna på radiodokumentären *1800-talsbarnet anpassad och nyttig för vuxna* på Sveriges Radio om du vill fördjupa dig om de förhållanden som rådde för barn under den tiden. Dokumentären finns även sammanfattad i en textversion, se ”Visa mer” på webbplatsen.

- Varför arbetade en del barn trots att folkskolan infördes 1842?
- När infördes skolplikten?
- Vilka arbetsuppgifter hade barnen? Hur långa var arbetsdagarna? Vilken lön hade de?
- På vilket sätt är förbud mot barnarbete och stärkta barnrättigheter en demokratisk fråga?

Sök reda på mer fakta om statare, torpare och backstugusittare. Se filmen *Torpare, statare och backstugusittare*, som du hittar på webbplatsen *UR Skola*, där historieprofessorn Kalle Bäck berättar dessa gruppers liv.

- Beskriv deras levnadsvillkor. Hur såg deras boende, arbetstider och matvanor ut? Vilken lön hade de? I vilken utsträckning kunde de bestämma över sina egna liv?
- Hur kom det sig att en sådan indelning av människor i samhället kunde fortsätta ända in på 1900-talet?

Läs mer

I inledningen av romanen *Utvandrarna* av Wilhelm Moberg skildras livet i bondesamhället i mitten av 1800-talet. Det var en tuff tid för människorna på landsbygden. I romanen liksom i verkligheten utvandrade många till Nordamerika. Läs inledningen för att få en levande beskrivning av hur en majoritet av Sveriges befolkning levde på den tiden.

Rösträttskampen

Sidorna 10–13. I slutet av 1800-talet låg mer makt hos riksdagen, och ståndssamhället var historia. Kapitlet beskriver rösträttsrörelsens kamp för allmän och lika rösträtt.

Övningar i magasinet

DISKUTERA Valet 1887 avgjordes eftersom liberalen Olof Larsson, Ångköks-Olle hade en skatteskuld. Bör skatteskulder, obetalda sms-lån och liknande hindra människor från att väljas till riksdagen?	TÄNK EFTER Studera argumenten för och emot rösträtten. Vilka argument anser du är starkast? Finns det något argument mot rösträtten som du kan hålla med om?
FORSKA Ta reda på mer om en av följande rörelser. Hur såg de på den allmänna och lika rösträtten? a) Allmänna rösträttsförbundet b) Vänstersocialisterna c) Fosterländska förbundet d) Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt (LKPR)	LÄS MER Sök upp webbplatsen <i>Folk i rörelse</i>. Där finns mängder av texter, uppgifter och källor som visar på folkrörelsernas demokratiska betydelse.

Fler förslag på övningar

Forska

Ta reda på mer om hur debatten om rösträtten fördes i riksdagen och i samhället. Skriv sedan en artikel där du sammanfattar debatten. Din målgrupp är dina vänner och närstående.

Sök tidningsurklipp, protokoll, bilder, affischer med mera på *Stockholmskällans* webbplats under temat *Röster om rösträtten*. Sök upp: ”Stora rösträttsdebatter i riksdagen 1912”, ”En motståndare mot kvinnlig rösträtt har ordet”, ”Politisk rösträtt för kvinnor – vädjan till regeringen 1905”.

Kom ihåg att artikeln ska ha

- en intresseväckande rubrik
- ingress
- mellanrubriker.

Ta reda på mer om någon av följande rösträttskämpar: Elin Wägner, Signe Bergman, Kata Dahlström, Frigga Karlberg, Gulli Petrini, Anna Whitlock, Agda Östlund, Fredrik Theodor Borg och Carl Lindhagen.

- Skriv ett personporträtt. Berätta om personens bakgrund och hur hen levde. Beskriv hens kamp för rösträtten och på vilket sätt hen påverkade rösträttens genombrott.

Verner von Heidenstam – författare och poet, nobelpristagare 1916 – skrev 1899 dikten ”Medborgarsång”. Se filmen på Youtube (sök på Verner von Heidenstam och Medborgarsång).

- Vilka argument för en allmän och lika rösträtt kan du finna i dikten?

Tänk efter

- Hur engagerade är dagens medborgare i folkrörelser? Har människor tid och intresse att ägna sin fritid åt ideell verksamhet när sociala medier och egna aktiviteter stjäl mycket tid?
- Finns det någon ny form av folkrörelser i dag? Vilka är de i så fall? Hur skiljer de sig från folkrörelserna som fanns för 100 år sedan?

Demokratis genombrott

Sidorna 14–16. Kapitlet berättar om hur demokratin fick sitt genombrott under de dramatiska åren 1918–1922.

Övningar i magasinet

DISKUTERA När blev Sverige en demokrati? Går det över huvud taget att ange en exakt tidpunkt för när ett samhälle blir demokratiskt?	FORSKA Läs några nummer av Rösträtt för kvinnor från 1918 på nätet. Hur skildras rösträttskampen ur kvinnornas perspektiv? Vilka krafter var emot rösträtten? Vilka var för?
LÄS MER Läs mer om demokratis genombrott under avdelningen Så fungerar riksdagen, www.riksdagen.se.	TÄNK EFTER Hotet om revolution påverkade demokratis genombrott i Sverige. Kan våld, eller hot om våld, vara okej att använda för att åstadkomma förändringar i samhället?

Fler förslag på övningar

Forska

- I sitt borggårdstal gick Gustav V emot regeringen. På vilket sätt var det en motgång för den demokratiska utvecklingen och parlamentarismen?

Ta reda på mer om de politiska partierna som växte fram i början av 1900-talet. Besök de politiska partiernas webbplatser för att läsa mer om deras historia.

- Spåra dagens riksdagspartier bakåt i tiden. Vilka finns i dag som fanns då? Skapa en bra översikt genom att rita ett släktträd eller placera in dem i en tabell.

Vad hände mer i världen när demokratin fick sitt genombrott i Sverige? Skapa en tidslinje där du lägger in både svenska och internationella händelser och politiska beslut. Om du vill kan du även lägga in händelser som berör idrott, kultur, underhållning med mera. Se tidslinjen på firademokratin.riksdagen.se för inspiration. Tips! Lägg in händelserna på en så kallad 3D-axel, ett gratis-verktyg som finns på Internet. På webbplatsen *Skolappar* finns exempelvis timeline eller tiki-toki.

Tänk efter

Studera bilden på sidan 4 i magasinet och gör en bildanalys. Utgå från instruktionsfilmen *Att göra en bildanalys* som du finner på webbplatsen *UR Skola*. Sök på ”orka plugga bildanalys”. Svara på de tre frågorna som filmen tar upp: Vad ser du på bilden? Hur tolkar du bilden? Vad har bilden för syfte?

Ta reda på mer fakta om väggmålningen och framförallt om Torgny Lagman.

- På vilket sätt kan målningen ge en romantisk bild av folkstyrets ursprung?
- Vilka skäl tror du fanns till att målningen kom till just i början av 1900-talet?

Tips

- Testa dina kunskaper om demokratis historia genom att göra det quiz som finns på www.riksdagen.se.

Läs mer

Se filmdokumentären *Skitåret 1917* som handlar om hur hungerupproren ledde till demokrati i Sverige. Filmen hittar du på *UR Skola*. Filmen tar upp kvinnornas betydelse för den demokratiska utvecklingen i Sverige. Den ger också en bakgrund till Sveriges ekonomiska utveckling under perioden och de sociala motsättningar som fanns.

Första demokratiska valet

Sidorna 17–19. Kapitlet tar upp det första riksdagsvalet och vilka demokratiska utmaningar som folkstyret stod inför.

Övningar i magasinet

DISKUTERA Föreställ er att ni var politiker på 1920-talet. Hur skulle ni göra för att nå fram till väljarna med ert budskap? Tror ni att det var svårare för väljarna att göra kloka val på 1920-talet än i dag?	FORSKA Ta reda på mer om de sex folkomröstningar som har genomförts i Sverige. Vilka frågor gällde omröstningarna, och vad blev resultatet?
TÄNK EFTER Vilken betydelse har valdeltagandet för demokratin? Hur stor andel av folket måste rösta för att valet ska få kallas demokratiskt?	LÄS MER När den första folkomröstningen genomfördes 1922 var röstsedlarna könsmärkta. Ta reda på varför genom att läsa artikeln Könsmärkta röstsedlar vid förbudsomröstningen i tidskriften Alkohol och narkotika.

Fler förslag på övningar

Forska

Ta reda på mer om valdeltagande och valstatistik. Valstatistik finns på SCB (Statistiska centralbyrån). Sök på "Val och partier".

- 1921 var den allmänna och lika rösträtten genomförd. Demokratin hade fått sitt genombrutt. Varför var valdeltagandet relativt lågt under 1920-talet? Förklara.
- Valdeltagande var som högst under 1970- och 1980-talen. Varför var valdeltagandet högre under perioden än det är i dag? Resonera om tänkbara orsaker.
- Jämför valdeltagandet och valresultatet i hela Sverige med hur det är i din kommun och i valdistriktet där du bor. Vilka skillnader och likheter finns? Vilka orsaker kan ligga bakom eventuella skillnader?

Gör en bildanalys av några utvalda valaffischer genom tiderna. Sök på valaffischer på webbplatsen *Stockholmskällan*. (Se även texten *Valaffischer och KB* på *Demokrati100*.) Utgå sedan från instruktionsfilmen *Att göra en bildanalys*. Sök på "orka plugga bildanalys" på webbplatsen *UR Skola*. Svara på de tre frågorna som filmen tar upp: Vad ser du på bilden? Hur tolkar du bilden? Vad har bilden för syfte?

- Vad hände i samhället när valaffischerna skapades? Hur såg det politiska klimatet ut då?
- Hur ser dagens valaffischer ut? Vilka är likheterna och skillnaderna i dag jämfört med de valaffischer du analyserat?
- Gör en egen valaffisch med ett politiskt budskap. Tips! Du kan använda dig av verktyget Thinglink som du hittar på webbplatsen *Skolappar*.

Diskutera

Jämför hur partierna drev sina valkampanjer inför riksdagsvalet 1921 (se sidan 18) med det senaste riksdagsvalet.

- Vilka skillnader och likheter finns i sättet att nå ut till väljarna?
- Vilka anser du satte agendan för valrörelsen och den politiska debatten 1921 respektive under det senaste valet – politikerna eller medierna?

Tips!

- Folkrörelsearkivet för Uppsala län har flera övningar som belyser demokratins utveckling. Under menyn *Skolverksamhet* på deras webbplats finns bland annat övningen *Vägen till allmän och lika rösträtt*. I övningen får eleverna delta i en omröstning där rösterna är viktade och där alla inte har en röst. Syftet med övningen är att eleverna ska lära sig att den tidiga formen av styrelseskick skilde sig markant från dagens demokrati.

Historia utan slut – tidslinjen

Sidorna 20–21. Kapitlet består av en innehållsrik tidslinje som visar röstandets utveckling, viktiga demokratiska reformer och milstolpar. Tidslinjen kan ses som en sammanfattning av demokratis utveckling från 1800-talet fram till i dag.

Övningar i magasinet

DISKUTERA Går det att ange en exakt tidpunkt när Sverige blev en demokrati?	FORSKA Välj en av händelserna på tidslinjen. Ta reda på mer fakta och förklara på vilket sätt händelsen påverkade demokratis utveckling.
TÄNK EFTER Vilka händelser tycker du själv har påverkat dagens demokrati mest? Välj 2-5 händelser och förklara varför du har valt just dessa.	LÄS MER Leta efter mer riksdagsbeslut, rörelser och händelser under avdelningen. Så fungerar riksdagen, www.riksdagen.se .

Fler förslag på övningar

Forska

Skapa en egen tidslinje som fokuserar på någon av följande grupperns rättigheter:

- Kvinnors rättigheter. Sök fakta och information exempelvis på webbplatsen *Kvinnsam*, som är ett nationellt bibliotek för genusforskning.
- Barns rättigheter. Sök fakta och information exempelvis hos Bris (Barnens Rätt i Samhället), Rädda barnen och Unicef Sverige om Barnkonventionen.

- Minoritetsgrupper. Sök exempelvis fakta och information exempelvis på webbplatsen för Sveriges nationella minoriteter och minoritetspråk.
- Tips! Lägg in händelserna på en så kallad 3D-axel, ett gratisverktyg som finns på internet. På webbplatsen Skolappar finns exempelvis timeline eller tiki-toki.

Välj ut några länder i världen och ta reda på när allmän och lika rösträtt genomfördes där. Hur ligger Sverige till jämfört med länder i Norden, Europa och övriga världen?

1994 bidrog kampanjen ”Varannan damernas” till att över 40 procent av de invalda ledamöterna var kvinnor. Samma år blev även Sveriges regering helt jämställd.

- Välj ut några länder och ta reda på hur könsfördelningen ser ut i deras parlament och regeringar.
- Ta även reda på ländernas valdeltagande.
- Reflektera över könsfördelningen och valdeltagandet.

Diskutera

- Behövs det någon ny reform för att utveckla demokratin och rösträtten? Motivera. Diskutera i smågrupper eller i helklass.

De folkvalda

Sidorna 22–23. Kapitlet beskriver vardagen i riksdagen för de första fem kvinnorna och de nya representanterna från arbetarklassen och medelklassen

Övningar i magasinet

DISKUTERA Hur viktigt är det att ledamöterna i riksdagen i ett socialt perspektiv representerar alla grupper av väljare? Kan inte exempelvis unga ledamöter från storstadsregioner representera äldre väljare på landsbygden? Eller tvärtom?	FORSKA Ta reda på mer om de fem första riksdagskvinnorna: Varför blev de politiker? Hur länge stannade de i riksdagen? Vilka typer av frågor arbetade de mest med? Varför tror du att de engagerade sig i just dessa frågor?
LÄS MER Ta reda på mer om de fem första kvinnorna under avdelningen Så fungerar riksdagen, www.riksdagen.se. På statistiska centralbyråns webbplats finns statistik som visar representation mellan män och kvinnor i politiken. Sök på representation i politiken.	TÄNK EFTER Jämför tvåkammarriksdagen med dagens politiska system. Vilka fördelar och nackdelar kan du se med tvåkammarriksdagen?

Fler förslag på övningar

Forska

Studera bilden på sidan 22 där riksdagsledamöterna går uppför Lejonbacken. Gör en bildanalys. Utgå från instruktionsfilmen *Att göra en bildanalys* som du finner på webbplatsen *UR Skola*. Sök på ”orka plugga bildanalys”. Svara på de tre frågorna som filmen tar upp: Vad ser du på bilden? Hur tolkar du bilden? Vad har bilden för syfte?

Ta reda på fakta om de folkvalda. Använd statistiksidor på nätet som förslagsvis SCB (Statistiska central byrån). Sök på ”Val och partier”.

- Hur såg könsfördelningen ut bland riksdagsledamöterna 1921? Jämför statistiken med folkvalda från det senaste valet.
- Ta även reda på valstatistik från det senaste valet: andelen utrikesfödda, medelålder, utbildningsbakgrund och könsfördelning inom respektive parti. Reflektera över statistiken. Hur väl representerar de folkvalda väljarna?

Ta reda på mer om tvåkammarriksdagen. Gå in på **Riksdagens historia** och läs avsnittet från Ting och stämmor till dagens riksdag.

- Varför avskaffades ståndsriksdagen och vad var tanken med tvåkammarriksdagen?
- Varför skulle eliten ha en egen kammare (förstakammaren) enligt systemets upphovsmän?
- Vilka länder har i dag har ett tvåkammarsystem som liknar Sveriges tvåkammarriksdag?

Diskutera

Gör en lista på egenskaper som du anser krävs för att bli en bra riksdagsledamot. Jämför sedan listan med vad en klasskamrat skrivit. Vilka likheter och skillnader fanns i era listor? Försök att diskutera er fram till fem gemensamma egenskaper. Motivera era gemensamma val vid en presentation i klassen.

Tänk efter

Läs följande paragrafer hämtade ur 1866 års riksdagsordning. Besvara sedan nedanstående frågor.

ur § 63

"Vad Kamrarna sammanstämmande besluta, det vare Riksdagens beslut. Bliva Kamrarna ej [...] om ett beslut ense, skall frågan, utom i de fall 65 § upptager, anses hava för den riksdagen förfallit [ska inte diskuteras mer på den riksdagen]"

ur § 65

"När i fråga om statsutgifter eller bevillning [beslut om skatteinkomster], eller angående Riksbankens eller Riksgälds-kontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, Kamrarna fattar stridiga [motstridiga] beslut [...] skall bägge Kamrarna var för sig rösta om de olika beslut, vari vardera förut stannat [kommit överens om]; kommande den mening [det förslag], som därvid erhåller de flesta Ledamöters av båda Kamrarna sammanräknade röster, att gälla såsom Riksdagens beslut. För att vid sådan omröstning förekomma [förhindra] lika antal röster, skall i Andra Kammaren avläggas och förseglas en sedel, vilken, i händelse av de övriga rösterna utfalla lika, öppnas och avgöra frågan."

- Vad händer om båda kamrarna är ense om ett beslut? Vad händer om de är oense?
- Vilka frågor undantas från regeln i § 63, enligt § 65? Varför var de undantagna tror du?
- Hur ska riksdagen komma fram till ett beslut i de frågor som nämns i § 65 om de båda kamrarna är oeniga?
- Diskutera: vad kan för- och nackdelarna ha varit att fatta beslut på de sätt som nämns i §§ 63 och 65?

Läs mer

Läs mer om kvinnornas kamp mot dåtidens könsroller och maktstrukturer. Sök texter och litteratur på *Kvinnohistoriska portaler* på Göteborgs universitets webbplats.

Grupper utan rösträtt

Sidorna 24–25. Vilka är det som har stängts ute från att rösta genom historien? Kapitlet tar upp grupper som saknat politiskt inflytande och bakgrunden till de så kallade rösträttsstrecken.

Övningar i magasinet

FORSKA Välj ett valfritt land i världen. Ta reda på vilken åldersgräns och eventuella andra villkor som gäller för att få rösta där. Undersök också hur det har sett ut tidigare i historien.	DISKUTERA Försök att rangordna rösträttsstrecken. Vilka är bäst och vilka är sämst? Motivera era val med väl underbyggda argument!
LÄS MER I boken Allmän rösträtt, kapitel 8, beskrivs olika hinder som begränsat rösträtten. Kapitlet finns att läsa på internet. Sök på Allmän rösträtt kapitel 8.	TÄNK EFTER Vissa barn och många utländska medborgare kan mer om politik än vuxna svenskar – men varför får de inte rösta?

Fler förslag på övningar

Forska

Välj en grupp människor som tidigare diskriminerades av rösträttsstrecken, se sidan 24–25. Välj en av följande grupper: fängelseinterner, samer, romer, de som inte hade betalat sin skatt, de som var satta i konkurs, de som inte gjort värnplikt, de som fick fattigvård.

- Varför fick de inte rösta? När fick de rösträtt och hur genomfördes reformen?

Ta reda på mer om Fogelstadgruppen och dess medlemmar.

- Vilken betydelse hade gruppen för arbetet med att förbättra kvinnors rättigheter?

Diskutera

- Borde rösträtten sänkas till 16 år? Argumentera.
- Tidigare i historien har krav på läskunnighet, språkfärdighet och vissa kunskapskrav diskuterats som krav för att få rösträtt. Kan dessa eller andra krav vara rimliga för en allmän rösträtt? Argumentera.

Tips på övning

Folkrörelsearkivet i Uppsala län flera lärorika övningar som belyser demokratins genombrott. På deras webbplats, under menyn *Skoverksamhet*, finns övningen *Systemet*. I övningen får eleverna använda arkivmaterial i syfte att nå insikt om hur det tidiga demokratiska systemet fungerade.

Läs mer

Fördjupa dig om den grupp människor som var omyndigförklarade fram till 1989. De var en annan grupp som inte hade rösträtt i samhället. Se dokumentären *Rätten att leva som andra* som du hittar på *UR Skola*.

Globala röster

Sidorna 26–27. Kapitlet tar bland annat upp rösträtten i en värld där människor rör sig över nationsgränserna och hur beslut fattas i en globaliserad värld.

Övningar i magasinet

DISKUTERA Behövs det ett globalt parlament, som får makt att lösa exempelvis klimatfrågan, krig och massmigration? Hur skulle parlamentet väljas, och vilka beslut skulle det få fatta?	FORSKA Välj ett annat land än Sverige. Undersök vilka regler landet har vad gäller a) rösträtt för utländska medborgare b) valbarhet för utländska medborgare.
LÄS MER Hur röstade inrikes- respektive utrikesfödda i de svenska valen? Hur stor andel nominerade och folkvalda var inrikes respektive utrikes födda i kommun- region- och riksdagsvalen? Statistik hittar du på www.scb.se.	TÄNK EFTER Fick svenska väljare mer eller mindre att säga till om när vi gick med i EU 1995?

Fler förslag på övningar

Forska

Läs mer om den svenska utvandringen till Nordamerika som pågick under perioden 1850–1920. Sök upp webbplatsen *Emigranternas hus* och välj temat *Migration*.

- Hur påverkade utvandringen demokratiseringen i Sverige?
- Vilka likheter och skillnader finns det mellan den svenska utvandringen under den perioden och asylinvandringen till Sverige som pågått sedan 1980-talet?

I dag är EU en del av det svenska politiska systemet. Vissa frågor som tidigare beslutats nationellt av riksdagen beslutas i dag av kommissionen, ministerrådet och Europaparlamentet.

- Ta reda på vilka olika EU-regler som påverkar Sveriges beslutanderätt.
- Hur påverkar dessa regler Sverige?
- Vilken eller vilka av EU:s institutioner får lägga fram förslag eller fatta beslut?
- Jämför EU:s institutioner med de som finns inom riksdagen och inom regeringen. Vilka institutioner i det svenska politiska systemet motsvarar EU:s institutioner?
- Varför har makten mellan institutionerna delats, det vill säga att det är någon/några som lägger fram förslag och andra som fattar beslut?

Diskutera

Ska utländska medborgare som varit bosatta i Sverige i minst tre år även få rösträtt i riksdagsvalet?

Se filmen *Sverige och världen – EU* avsnitt 15 som du hittar på *UR Skola*.

Tips! Använd gärna digitala verktyg för omröstningar som gratis appar i smartphones eller på internet.

- Ska EU ha tvingande befogenheter över sina medlemsländer (exempelvis inom områden som miljöpolitik, migrations politik)?
- Ska EU få utökad beslutanderätt inom exempelvis utbildning och skattepolitik (områden där EU i dag inte har stort inflytande)?
- Är det viktigt att rösta i Europaparlamentsvalet?

Världens demokrati

Sidorna 28–29. Kapitlet beskriver hur demokratin utvecklats i vågor under 1900-talet. Det är en utveckling som ofta är oförutsägbar, men som har historiska vändpunkter med vissa gemensamma drag.

Övningar i magasinet

DISKUTERA Är demokratin i världen just nu på väg upp eller ner? Vad beror utvecklingen på?	FORSKA Studera någon av demokratin "vågor" närmare: vad hände under perioden? Hur påverkades demokratin? Vilka länder berördes?
LÄS MER Gå in på Freedomhouse.org och titta på den interaktiva kartan. Där kan du studera tillståndet i världens demokratier.	TÄNK EFTER Innebär teorin om demokratin vågor att den demokratiska framtiden inte kan kontrolleras?

Fler förslag på övningar

Forska

Beskriv – på samma sätt som i exemplet Tyskland – hur demokratin utvecklats i Sydafrika. (Du kan naturligtvis välja ett annat land som genomgått en omvälvande utveckling.). Skriv cirka en A4-sida där du beskriver och analyserar demokratin utveckling i landet från slutet av 1800-talet fram till i dag. Fanns någon av de historiska vändpunkterna som anges på sidan 28 med i utvecklingen? Vilka i så fall, och hur påverkade de utvecklingen?

Tänk efter

Se tidslinjen som tillhör kapitlet Demokratin genombrott (En dramatisk tid, s.14–15). Under perioden 1914–1919 när första världskriget pågår bryter revolutioner ut och totalitära krafter vinner mark.

- Hur kommer det sig att tidsperioden var så dramatisk för bland annat Tyskland, Ryssland, Finland och Italien med flera? Varför går vissa länder mot demokrati medan andra närmar sig ett motsatt styrelseskick?

Diskutera

- Hur ser demokratin utveckling i världen ut i dag? Ge exempel på minst tre länder där demokratin utveckling antingen går framåt eller bakåt. Beskriv utvecklingen, vilka orsaker som ligger bakom och vilka tänkbare konsekvenser som utvecklingen kan leda till. Använd exempelvis Democracy index på sidan 35 och dess källa för att se hur valda länders egenskaper förändrats med tiden.
- Det finns demokratier som under coronapandemin ansett det nödvändigt att tillfälligt överföra mer makt till regeringschefer och presidenter och samtidigt inskränka medborgarnas friheter och rättigheter. Finns det risker med sådana inskränkningar? Argumentera för och emot sådana tillfälliga förändringar i demokratin. Använd också figuren Demokratin triangeldrama på sidan 35 när du för dina resonemang.

Läs mer

Ta reda på mer om demokratin tillstånd i världen genom att söka på ordet demokrati på Utrikespolitiska institutets webbplats ui.se.

Demokrati på väg

Sidorna 30–33. Kapitlet beskriver hur Sveriges demokrati och statsskick fungerar idag. Vidare berörs den svenska demokratin styrkor och framtida utmaningar.

Övningar i magasinet

DISKUTERA Vilka är de största hoten mot Sveriges demokrati? Hur kan vi motverka hotbilderna?	TÄNK EFTER! Hur står sig Sverige när det gäller folkets möjligheter att påverka? Gör vi väl underbyggda val, tycker du? Hur kan vi öka folkets engagemang?
FORSKA Sök information från olika demokratiindex (se rutan). Jämför Sverige med USA, Sydafrika och Ryssland. Vilka länder rankas högst? Varför är det så?	LÄS MER Ladda hem den senaste demokratirapporten från www.v-dem.net (engelska) och läs forskarnas "Executive Summary".

Fler förslag på övningar

Forska

Brainstorma (eller skapa ett ordmoln med hjälp av en app) utifrån en eller flera av följande punkter:

- en lista med åtgärder för att komma tillrätta med klimathotet
- en lista med åtgärder för att förbättra närmiljön där jag bor
- en lista med åtgärder för att förbättra sjukvården
- en lista med åtgärder för att förbättra skolan.

Bilda smågrupper och jämför era förslag. Vilken politisk nivå ska ni vända er till om ni vill gå vidare med förslagen?

- EU
- riksdagen
- regionfullmäktige
- kommunfullmäktige

Den 23 maj 2018 fattade riksdagen beslut om en ny sexualbrottslagstiftning som bygger på frivillighet. Den kallas ibland även för samtyckeslagen eftersom lagen gör det tydligt att varje människa har rätt att själv bestämma över sitt sexuella umgänge. Beslutet hittar du här: [Samtyckeslagen](#). (Du kan också söka efter beslutet på riksdagen.se. Sök efter "En ny sexualbrottslagstiftning" i menyn Dokument och lagar.)

- Hur gick det till när riksdagen fattade beslut om lagen? Använd infografiken på sidan 31 i magasinet tillsammans med webbplatsen som ett stöd när du beskriver de olika stegen.
- Ta reda på hur olika intresseorganisationer och grupper utanför riksdagen engagerat sig i frågan och försökt påverka den politiska processen.
- Se delar av debatten på webb-tv, som du hittar i den bifogade länken. Vilka av debattörerna argumenterar bäst, enligt din mening? Motivera ditt svar.
- Resonera om vilka konsekvenser som den nya sexualbrottslagstiftningen kan få för enskilda personer, för grupper av människor och för hela samhället.

Diskutera

- Varför är det viktigt att inflytande och makt i en demokrati är delad mellan politiska församlingar, personer, företag, myndigheter med flera?
- På vilket sätt har riksdagen makt över regeringen?
- Vad skulle hända om Sverige fick en regering som inte vill försvara demokratin? Vad skulle du själv göra i en sådan situation?

Tänk efter

- Jämför antalet riksdagsledamöter under ståndsriksdagen, tvåkammarriksdagen och dagens enkammarriksdag – hur kan antalet ledamöter ha påverkat riksdagens arbete?
- Sök upp och läs regeringsformens inledning. Tycker du att inledningen ger en bra beskrivning av hur demokratin bör fungera? Ser du något som saknas, eller som skulle kunna förbättras i grundlagen?

Tips!

- Upplev riksdagen på riksdagens webbplats är ett nytt digitalt stöd där du kan få en annorlunda möjlighet att förstå hur riksdagen fungerar genom upplevelse och fakta i kombination. Du gör en digital resa genom riksdagens alla skrymslen och vrår och ser filmer om allt ifrån rösträttens införande till hur arbetet i kammaren går till!

Framtidens folkstyre

Sidorna 34–35. Vilka är demokratin utmaningar i framtiden? Vilka är möjligheterna och hoten? Det handlar magasinets avslutande kapitel om.

Övningar i magasinet

DISKUTERA Vilka är era bästa förslag för att stärka demokratin?	FORSKA Sök på "demokratisk innovation" eller "democratic innovation". Definiera begreppet och skriv en rapport om intressanta exempel.
TÄNK EFTER Hur kommer demokratin att fungera när du är gammal? Kommer folkstyret att finnas kvar? Vilka förändringar kan vi förvänta oss under de kommande decennierna?	LÄS MER Läs mer om framtidens demokrati på webbplatsen vardemokrati.se/rapporter. Där hittar du poddar, artiklar, rapporter och TV- och radioprogram.

Fler förslag på övningar

Diskutera

- Det finns en debatt som handlar om ökat eller minskat inslag av expertstyre när beslut fattas. Resonera om fördelarna respektive nackdelarna med ökat inslag av expertstyre. Se figuren Demokratins triangeldrama på sidan 35.

Ta reda på mer om demokratin utmaningar i Sverige och i världen. Välj någon av följande källor:

Se ett avsnitt ur SVT:s serie *Länge leve demokratin* och/eller dokumentären *Demokrati till varje pris* som du hittar på UR Skola i serien *Perspektiv på världen*. Se även grafiken *Hur bra fungerar demokratin i Sverige?* på sidan 33.

- Hur mår vår demokrati?
- Vilka demokratiska utmaningar står vi inför i framtiden?
- Behöver demokratin försvaras och stärkas? Argumentera.

Läs nedanstående citat:

"Det finns tecken på att vi lever i ett postdemokratiskt tillstånd. Visserligen upprätthålls ännu demokratin formella strukturer, såsom fria val, yttrandefrihet, fri press med mera, men de har börjat tömmas på innehåll och vitalitet. Politiken bestäms mer av opinionsundersökningar än av gräsrotterna i partiorganisationerna, och det politiska samtalet mer av kalkylerade medieutspel än av ideologier. Den stora majoriteten av befolkningen är partipolitiskt passiv. Partierna tappar i medlemsantal, vilket leder till ett ökat beroende av opinionsundersökningar för att kunna forma politiken och av reklambranschen för att föra ut den. Det kan inte längre förutsättas att det finns sympatisörer som finner det angeläget att diskutera politik på kafferastrer eller över fredagsölen. Medlemstappet medför att partierna blivit beroende av offentlig finansiering. Det interna arbetet och kommunikationen med väljarna sköts i stor utsträckning av specialister som analyserar opinionsundersökningar och paketerar partiets politik i attraktiva former."

JEFF WERNER

- Har författaren rätt eller fel? Motivera.

Tänk efter

- Vilka av idéerna på sidan 35 tror du kan utveckla demokratin? Rangordna dem efter vilken som du anser är mest genomförbar. Argumentera för dina topp-tre val.

Läs följande citat:

"Så länge som folket inte bryr sig om att utöva sin frihet, kommer tyrannerna att göra det – för tyranner är aktiva och flitiga!"

VOLTAIRE

"När vi står en och en kan vi inte uträtta mycket, men gemensamt har vi ett intresse. Detta intresse måste förenas och bli en makt."

ELSA LAULA

"Svårt har aldrig förekommit i en fungerande demokrati."

AMARTYA SEN

"Demokratin behöver kärlek."

CARLOS MOTTA

"En röst är som ett gevär: hur den används beror på ägaren."

THEODORE ROOSEVELT

"Ingen påstår att demokratin är perfekt, eller allvetande. Nej, det har till och med sagts att demokratin är den sämsta styrelseformen – om vi bortser från alla andra som har provats."

WINSTON S. CHURCHILL

"Demokrati uppstår när man eftersträvar alla medborgares frihet och jämlikhet och tar hänsyn till deras antal men inte till deras art."

ARISTOTELES

"Demokrati kan existera bara i den mån ett lands invånare åtnjuter medborgerliga och politiska friheter."

MARTIN KRIELE

"En av förutsättningarna för en demokratisk sammanlevnad är att man förstår att man inte ensam har rätt."

ALF AHLBERG

- Vilket av citaten tycker du bäst beskriver vad demokrati är? Motivera ditt svar.

Ordlista

Allmän och lika rösträtt Demokratisk rättighet som ger alla medborgare över en viss ålder en röst var i samband med val och omröstningar.

Allmänna valmansförbundet Riksorganisation för den konservativa högern. Bildades 1904 och utgjorde grunden för riksdagspartiet Moderaterna (M).

Asylinvandring Invandring av flyktingar och andra utländska medborgare som söker asyl (skydd) i Sverige med stöd av utlänningslagen.

Backstugusittare Personer som bodde i ”backstugor”, ett slags enkla hus som stod på mark som ägdes av någon annan än backstugusittaren själv. Många backstugusittare var mycket fattiga och utförde arbete åt markägaren i utbyte mot mat och ved, så kallad ersättning in natura.

Bolsjeviker Anhängare av bolsjevismen, en form av revolutionär socialism som utvecklades av Lenin och andra revolutionärer i Ryssland i början av 1900-talet. 1918 bytte rörelsen namn till kommunism.

Bostadsort Den plats eller adress där en person är bosatt och folkbokförd.

Bystämman Möte med de jordägande bönderna i en viss by, där man planerade arbeten och bestämde över vägar, kvarnar och andra saker som byn ägde gemensamt.

Ekonomiskt graderad rösträtt Rösträtt som är beroende av väljarnas förmögenhet eller inkomst. (Ju mer pengar, desto fler röster.) Motsatsen är allmän och lika rösträtt.

Enkammarriksdag Så kallas Sveriges riksdag sedan 1970, eftersom alla ledamöter numera sitter i samma kammare (avdelning).

Evangeliska läran Den rena evangeliska läran är sedan reformationen och Uppsala möte 1593 en beteckning på den typ av luthersk-protestantisk kristendom som Svenska kyrkan lär ut.

Folkets fri- och rättigheter Se medborgerliga rättigheter.

Folkmotioner En form av medborgarförslag.

Folkrörelse När många människor arbetar tillsammans i föreningar eller nätverk för att nå gemensamma mål. I Sverige växte väckelserörelsen, kvinnorörelser, arbetarrörelsen och nykterhetsrörelsen fram under slutet av 1800-talet.

Frisinnade landsföreningen Liberalt inriktat politiskt parti som bildades 1902. Föregångare till Liberalerna (L).

Förmyndare Person som har rätt att bestämma över ekonomiska och juridiska frågor åt en omyndig person. Före 1921 hade många vuxna kvinnor förmyndare. Sedan 1989 räknas endast personer under 18 år som omyndiga.

Indirekt val Valmetod där väljarna utser representanter (ombud i form av elektor eller valmän) som i sin tur sedan väljer ledamöter till riksdagen, det vill säga får fatta fortsatta beslut åt väljarna.

Konservativ Person eller politisk rörelse som vill bevara samhällets grundläggande ordning. De förändringar som ändå är nödvändiga ska alltid genomföras med respekt för traditioner och historia.

Konstitutionell demokrati Ett demokratiskt system där de folkvalda politikernas makt begränsas av grundlagarna och varje medborgare har vissa fri- och rättigheter som ingen får kränka.

Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt (LKPR) Riksorganisation för den kvinnliga rösträttsrörelsen. LKPR verkade under åren 1903–1921.

Liberalism Politisk ideologi som utgår från att varje individ ska vara fri att bestämma över sitt eget liv, så länge som man inte skadar andra människor.

Majoritetsförtryck Förföljelser, hot, våld, stöder och andra orättvisor som en majoritet av folket utövar mot minoritetsgrupper eller enskilda individer.

Majoritetsval Valsystem där den politiker eller det parti som får flest röster vinner samtliga platser i en viss valkrets.

Maktindelning Politiskt system som delar upp samhällets maktfunktioner i lagstiftande, verkställande och dömande makt för att undvika envælde.

Medborgarförslag Förslag om politiska beslut eller åtgärder som enskilda medborgare kan lämna till exempelvis kommunfullmäktige eller landstinget.

Medborgarskap Att tillhöra eller vara medlem i en viss stat. Medborgarskapet medför både skyldigheter (till exempel att betala skatt och gå i grundskolan) och rättigheter (rösträtt, yttrandefrihet).

Medborgerliga rättigheter De fri- och rättigheter som medborgarna har i en viss stat. De medborgerliga rättigheterna skyddas ofta genom grundlagarna och utgår sedan 1948 från FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna.

Nomineringslistor Lista med namn på de politiker som partierna utser som kandidater inför valen.

Parlamentarism Ett styrelseskick där det folkvalda parlamentet (i Sverige riksdagen) har den yttersta makten, och regeringen är beroende av riksdagens stöd för att få igenom sina förslag.

Partistöd Statligt ekonomiskt stöd som betalas till riksdagspartierna. Även kommuner och landsting kan betala ut partistöd till lokala och regionala partier.

Personliga meriter De kunskaper, erfarenheter, förmågor och andra styrkor som en viss person har.

Personlighetsprincipen Idé som säger att rösträtt, regler för val och medborgerliga rättigheter ska utgå från varje enskild person, och inte vara knutna till ett visst stånd eller andra samhällsgrupper.

Politiskt parti En grupp människor som ställer upp i val under ett gemensamt partinamn.

Proportionella val Valsystem där platserna i varje valkrets fördelas proportionellt: ett parti som får 20 procent av rösterna får ungefär 20 procent av platserna.

Rådstuga I rådstugan träffades hantverkare, köpmän och andra borgare för att bestämma över gemensamma frågor i städerna.

Rösträtts- och valbarhetsstreck Se streck

Socialdemokratiska arbetarepartiet Sveriges äldsta politiska parti, grundat 1889, som en del av den socialistiskt inriktade arbetarrörelsen.

Socialism Politisk ideologi som växte fram under 1800-talet, med målsättningen att förena arbetare och proletärer i gemensam kamp mot samhällets orättvisor.

Sockenstämma På sockenstämman möttes jordägare som bodde i en viss kyrksocken (ett geografiskt område runt kyrkan). Tillsammans med prästen bestämde sockenstämman bland annat över kyrkan, prästgården, fattigstugan och skolan.

Statare Jordbruksarbetare som jobbade på större gårdar fram till 1940-talet. Lönen kallades "stat" och gavs främst "in natura", ersättning i form av bostad och mat. Statarfamiljerna var fattiga och var starkt beroende av godsägarna som anställde dem.

Streck Gräns, eller villkor som innebär att vissa människor inte får rösta (rösträttsstreck), eller har rätt att ställa upp i valen (valbarhetsstreck).

Ståndsriksdag Benämning på Sveriges riksdag från 1500-talet till 1866, som då bestod av fyra stånd: adel, präster, borgare och bönder.

Sveriges Allmänna Rösträttsförbund Organisation som under åren 1890–1900 arbetade för allmän och lika rösträtt. När förbundet upplöstes fortsatte rösträttskampen inom de politiska partierna, samt i LKPR.

Sveriges Allmänna Rösträttsförbund Organisation som under åren 1890–1900 arbetade för allmän och lika rösträtt. När förbundet upplöstes fortsatte rösträttskampen inom de politiska partierna, samt i LKPR.

Tingsplats Mötesplats där fria män och kvinnor från en viss trakt samlades och diskuterade. Kvinnor deltog men var inte myndiga och hade inte rösträtt. Änkor representerade dock sig själva. Det var män som röstade och fattade beslut. Redan under järnåldern höll man ting i Norden.

Tvåkammarriksdag Så kallades riksdagen 1867–1970, då riksdagens ledamöter var uppdelade i två avdelningar (kammare). Första och andra kammaren hade samma beslutsmyndighet, men olika regler för rösträtt och valbarhet. Första kammaren utgjordes av 150 indirekt valda ledamöter. Mandatperiod 8 år. Andra kammaren utgjordes av 230 direktvalda ledamöter. Mandatperiod 4 år.

Upplysningen Vetenskaplig och kulturell rörelse, som under 1600- och 1700-talen ville utbilda och upplysa människor genom att motarbeta religiösa vanföreställningar, fördomar och orättvisa maktförhållanden i samhället.

Utomparlamentarisk Något som sker utanför parlamentet (i Sverige riksdagen). Rösträttsrörelsen, kvinnorrörelsen, de stora folkrörelserna var alla utomparlamentariska när de startade.

